

Universiteit
Leiden
The Netherlands

International law and governance of natural resources in conflict and post-conflict situations

Dam-De Jong, D.A.

Citation

Dam-De Jong, D. A. (2013, December 12). *International law and governance of natural resources in conflict and post-conflict situations*. Meijers-reeks. Meijers, Leiden. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/22865>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/22865>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/22865> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Dam-de Jong, D.A.

Title: International law and governance of natural resources in conflict and post-conflict situations

Issue Date: 2013-12-12

Samenvatting

INTERNATIONAAL RECHT EN HET BEHEER VAN NATUURLIJKE HULPBRONNEN IN CONFLICT EN POST-CONFLICT SITUATIES

Inleiding

Natuurlijke hulpbronnen, zoals goud, diamanten, olie en hout, zouden een motor moeten zijn voor ontwikkeling van de landen waar zij worden gewonnen. Diverse hedendaagse conflicten schetsen echter een ander beeld, waarin natuurlijke hulpbronnen conflicten in stand houden of zelfs aanwakkeren. Diamanten financierden de conflicten in Angola en Sierra Leone rond de eeuwwisseling, terwijl het huidige conflict in de Democratische Republiek Congo aanhoudt doordat gewapende groeperingen zich in stand houden door de handel in lucratieve mineralen. In veel gevallen blijkt bovendien dat de manier waarop een overheid natuurlijke hulpbronnen beheert, van invloed kan zijn op de uitbraak en beëindiging van een gewapend conflict. Slecht beheer door de overheid ligt in veel gevallen ten grondslag aan een gewapend conflict of staat een structurele oplossing voor een conflict in de weg. In het kader van de preventie en beëindiging van conflicten is het daarom van groot belang om zowel de handel in conflictgoederen te bestrijden, als ook om manieren te zoeken om het beheer van natuurlijke hulpbronnen in een land structureel te verbeteren.

Onderzoeksdoel en probleemstelling

Dit proefschrift onderzoekt gewapende conflicten die gerelateerd zijn aan natuurlijke hulpbronnen. Het doel van het proefschrift is om na te gaan welke bijdrage het internationaal recht kan leveren aan het beëindigen en voorkomen van dit soort conflicten. Daarmee bouwt het onderzoek voort op gezaghebbende studies uit andere wetenschappelijke disciplines, gerelateerd aan theorieën met betrekking tot (wat wordt aangeduid als) de politieke economie van gewapend conflict en de vloek der natuurlijke rijkdommen. Het proefschrift heeft met name een antwoord willen geven op de vraag hoe internationaal recht ertoe kan bijdragen dat rijkdom aan natuurlijke hulpbronnen in een land ten goede kan komen aan duurzame vrede en de ontwikkeling van dat land in plaats van aan gewapend conflict. Daarbij heeft dit proefschrift zowel

aandacht besteed aan regels die moeten voorkomen dat natuurlijke hulpbronnen conflicten financieren als aan regels die tot doel hebben het beheer van natuurlijke hulpbronnen door overheden te reguleren.

Het juridische kader voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen in staten

Het eerste deel van het proefschrift is ingegaan op de internationaalrechtelijke regels die betrekking hebben op het beheer van natuurlijke hulpbronnen in algemene zin. Daarbij stond de volgende vraag centraal: bevat het huidige internationaal recht regels die verzekeren dat natuurlijke hulpbronnen worden geëxploiteerd ten behoeve van duurzame ontwikkeling?

Uitgangspunt voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen die zich bevinden binnen de territoriale grenzen of onder de jurisdictie van een staat is het recht van die staat om vrijelijk te beschikken over de aanwezige natuurlijke hulpbronnen. Dit recht vormt de kern van het beginsel van permanente soevereiniteit over natuurlijke hulpbronnen, dat op haar beurt is gegrondvest in het beginsel van staatssoevereiniteit en in het recht op zelfbeschikking van volkeren. Het beginsel van permanente soevereiniteit over natuurlijke hulpbronnen is ontstaan uit een claim van voormalig gekoloniseerde volkeren en ontwikkelingslanden, die hun pas hervonden rechten over hun natuurlijke hulpbronnen veilig wilden stellen. Tegenwoordig is het beginsel van permanente soevereiniteit uitgegroeid tot een volwaardig beginsel dat niet alleen rechten maar ook plichten omvat voor staten met betrekking tot het beheer van hun natuurlijke hulpbronnen. Voor het huidige onderzoek zijn met name de volgende twee plichten van belang. Het beginsel van permanente soevereiniteit omvat een plicht voor staten om de aan hen toegekende rechten over hun natuurlijke hulpbronnen uit te oefenen in het belang van nationale ontwikkeling en met het oog op het welzijn van de bevolking. Daarnaast moeten staten zorgvuldigheid betrachten met betrekking tot het milieu.

De plicht om natuurlijke hulpbronnen aan te wenden ten behoeve van ontwikkeling en het welzijn van de bevolking komt op twee manieren tot uiting. In de eerste plaats zijn de bevolking van een staat, alsmede specifieke groepen binnen een staat, begunstigden van het beginsel van permanente soevereiniteit over natuurlijke hulpbronnen. De opbrengsten die worden verkregen uit de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen moeten worden gebruikt om ontwikkeling te stimuleren. Bovendien heeft dit proefschrift aangetoond dat het beginsel van permanente soevereiniteit, als onderdeel van het recht op zelfbeschikking, ook rechtstreeks toekomt aan volkeren. Daarmee zijn volkeren niet alleen begunstigden maar ook rechthebbenden van het beginsel van permanente soevereiniteit over natuurlijke hulpbronnen. De bevolking als geheel, maar ook minderheden en inheemse volkeren, hebben een recht om te participeren in besluitvorming omtrent het gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Bovendien hebben deze groepen een recht om te profiteren

van de opbrengsten van natuurlijke hulpbronnen met het oog op hun ontwikkeling.

Naast deze sociale verplichtingen, hebben staten ook verplichtingen met betrekking tot de bescherming van het milieu. Internationaal milieurecht formuleert diverse verplichtingen voor staten die zij in acht moeten nemen wanneer zij hun natuurlijke hulpbronnen exploiteren. Staten hebben onder meer een plicht om het milieu en de natuurlijke hulpbronnen te beschermen en duurzaam te gebruiken; de rechten van toekomstige generaties veilig te stellen; schade te voorkomen aan het milieu van andere staten; en om een voorzorgsbenadering te betrachten met betrekking tot de bescherming van het milieu en natuurlijke hulpbronnen.

Daarnaast heeft dit proefschrift vormen van gemeenschappelijke regimes besproken, die tot doel hebben om de belangen van een grotere groep staten te beschermen. Voorbeelden van dergelijke regimes zijn het UNESCO Werelderfgoedverdrag uit 1972 en het Biodiversiteitsverdrag uit 1992. Diverse gemeenschappelijke regimes vragen staten om natuurlijke hulpbronnen binnen hun territoriale grenzen of jurisdictie te beschermen vanwege het specifieke belang dat deze natuurlijke hulpbronnen vertegenwoordigen voor de internationale gemeenschap. Staten die partij zijn bij dergelijke gemeenschappelijke regimes zijn derhalve een speciale verantwoordelijkheid aangegaan, die niet zomaar ophoudt wanneer een gewapend conflict uitbreekt binnen hun territorium. Dit betekent bijvoorbeeld dat overheden tijdens een gewapend conflict gehouden blijven om werelderfgoed binnen hun territorium te beschermen.

Uit het eerste deel van dit proefschrift blijkt derhalve dat het algemeen juridische kader voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen binnen staten een aantal belangrijke beginselen bevat die ervoor moeten zorgen dat staten hun natuurlijke hulpbronnen exploiteren met het oog op het bereiken van duurzame ontwikkeling. Met name van belang zijn de beginselen van publieke participatie en duurzaam gebruik. Deze beginselen leggen bovendien de basis voor een juridisch raamwerk met betrekking tot het beheer van natuurlijke hulpbronnen in staten na afloop van een gewapend conflict.

Het beheer van natuurlijke hulpbronnen tijdens gewapend conflict

Het tweede deel van het proefschrift is ingegaan op de regels die van toepassing zijn op de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen tijdens een gewapend conflict. In hoeverre en voor welke partijen is het algemene internationaalrechtelijke kader voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen van toepassing; en welke regels formuleert het internationaal oorlogsrecht ten aanzien van het gebruik van natuurlijke hulpbronnen tijdens een gewapend conflict?

De exploitatie van natuurlijke hulpbronnen is in de eerste plaats een commerciële activiteit, ook als de opbrengsten worden gebruikt om een gewapend conflict te financieren. Dit betekent dat het internationaal oorlogsrecht, dat situaties van gewapend conflict reguleert, slechts ten dele relevant is. Het

oorlogsrecht richt zich immers in de eerste plaats op daden van oorlogvoering en de effecten daarvan op de bevolking. Het houdt zich slechts zijdelings bezig met commerciële activiteiten. Andere rechtsgebieden, met name internationaal economisch recht, mensenrechten en internationaal milieurecht, blijven daarom eveneens van groot belang voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen tijdens gewapend conflict, althans voor staten.

Het internationaalrechtelijke raamwerk voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen tijdens gewapend conflict bestaat derhalve uit regels die afkomstig zijn uit verschillende rechtsgebieden. Welke regels gelden in welke situatie is afhankelijk van meerdere factoren, met name het soort conflict (internationaal of intern) en de actoren die de natuurlijke hulpbronnen exploiteren (de regering, andere staten of gewapende groeperingen). Niettemin zijn er enkele regels die in alle situaties en voor alle actoren gelden. Deze verplichtingen vloeien voort uit het oorlogsrecht, het enige rechtsgebied dat rechtstreeks verplichtingen formuleert voor gewapende groeperingen.

In de eerste plaats verbiedt het oorlogsrecht partijen bij een gewapend conflict om te plunderen. Dit verbod is van toepassing op alle gevallen waarin partijen bij een gewapend conflict zich natuurlijke hulpbronnen toe-eigenen voor persoonlijk gewin. Persoonlijk gewin kan breed worden opgevat, in de zin dat het alle vormen van toe-eigening omvat die geen directe militaire doeleinden dienen. Dit betekent, bijvoorbeeld, dat een bezetter de opbrengsten van natuurlijke hulpbronnen in bezet gebied niet mag gebruiken voor het stimuleren van de eigen economie. Daarnaast is het verbod tot plunderen een belangrijk middel om het roven van natuurlijke hulpbronnen door gewapende groeperingen of legereenheden aan te pakken, maar alleen voor zover de opbrengsten niet direct worden aangewend om de gewapende strijd te financieren. Als dat wel het geval is, worden de activiteiten gereguleerd door andere bepalingen. Deze gelden echter niet op dezelfde manier en in gelijke mate voor alle partijen bij een gewapend conflict.

Een andere verplichting die geldt voor alle partijen bij een gewapend conflict is het verbod om de bevolking uit te hongeren door objecten weg te nemen of te vernietigen die onmisbaar zijn voor de bevolking. In veel van de landen die in dit proefschrift zijn bestudeerd, is de lokale bevolking in hoge mate afhankelijk van de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen om in de eerste levensbehoeften te voorzien. Een brede interpretatie van het verbod om de bevolking uit te hongeren, zoals door dit proefschrift gepropageerd, brengt met zich mee dat het partijen bij een gewapend conflict niet is toegestaan om de lokale bevolking opzettelijk de toegang te ontfen tot gebieden die door hen worden gebruikt om natuurlijke hulpbronnen te exploiteren, als zij daarvoor niet langer in hun primaire levensonderhoud kunnen voorzien.

Naast deze algemene verplichtingen, gelden ook andere verplichtingen voor partijen bij een gewapend conflict. Deze zijn echter niet voor alle partijen gelijk. In de eerste plaats blijven overheden die verwikkeld zijn in een intern gewapend conflict, primair gehouden aan het algemene internationaalrechtelij-

ke raamwerk voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen. Uiteraard kunnen die verplichtingen wel worden aangetast door het uitbreken van een gewapend conflict, een realiteit die ook is verdisconteerd in diverse verdragen.

Zowel mensenrechtenverdragen als milieuverdragen kennen mechanismen die het landen mogelijk maken in dringende omstandigheden af te wijken van hun verplichtingen. Deze mechanismen gaan echter niet zover dat het landen zou zijn toegestaan af te wijken van de kernverplichtingen onder de verdragen. Zo kunnen staten bijvoorbeeld niet afwijken van het verbod om volkeren hun bestaansmiddelen te ontnemen, zoals neergelegd in Artikel 1 lid 2 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten en het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten. Deze bepaling versterkt daarmee het oorlogsrechtelijke verbod om in conflictsituaties objecten weg te nemen of te vernietigen die onmisbaar zijn voor de bevolking.

In de tweede plaats heeft dit proefschrift gekeken naar de rechten en plichten van staten met betrekking tot de natuurlijke hulpbronnen van een andere staat in situaties van gewapend conflict. Deze rechten en plichten worden primair beheerst door internationaal oorlogsrecht. Twee verschillende situaties kunnen zich voordoen. Wanneer een staat effectieve controle uitoefent over (een deel van) het grondgebied van een andere staat geldt het bezettingsrecht, dat bezetters een beperkt recht geeft om de natuurlijke hulpbronnen in bezet gebied te exploiteren. Het recht op vruchtgebruik, zoals neergelegd in Artikel 55 van het Haagse Reglement van 1907, staat bezetters, onder stringente voorwaarden, toe de natuurlijke hulpbronnen in bezet gebied te exploiteren om te voorzien in de kosten van de administratie van die gebieden.

Wanneer een staat militair aanwezig is in een andere staat zonder effectieve controle uit te oefenen over grondgebied, gelden andere regels. In die gevallen mogen staten zich natuurlijke hulpbronnen niet toe-eigenen, behalve wanneer – in de woorden van Artikel 23(g) van het Haagse Reglement van 1907 – dit “door oorlogsnoodzaak gebiedend wordt gevorderd”. Deze uitzondering leent zich er niet toe om systematische exploitatie van natuurlijke hulpbronnen van een vijand te rechtvaardigen. Dit betekent dat het internationaal oorlogsrecht min of meer een totaalverbod bevat voor staten om de natuurlijke hulpbronnen van hun vijand te exploiteren, wanneer zij geen effectieve controle uitoefenen over grondgebied.

Een dergelijk totaalverbod bestaat tot slot ook voor gewapende groeperingen die geen effectieve controle uitoefenen over grondgebied. Wanneer zij dit wel doen, kunnen zij in twee gevallen een beperkt recht hebben om natuurlijke hulpbronnen te exploiteren. Dit is het geval wanneer gewapende groeperingen namens een andere staat handelen of wanneer gewapende groeperingen door andere staten worden erkend als formele partij bij een conflict. In die gevallen geldt het recht tot vruchtgebruik, zoals dat ook voor bezetters geldt.

Het eerste deel van dit proefschrift heeft tot slot vastgesteld dat het internationaalrechtelijke kader voor de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen tijdens gewapend conflict wellicht lastig is om te overzien, maar dat het zeker

niet incompleet is. De verplichtingen van partijen bij een gewapend conflict zijn weliswaar niet gelijk, maar er bestaan regels voor alle partijen. Een nationale overheid die partij is bij een gewapend conflict blijft grotendeels gehouden aan algemene regels van internationaal economisch recht, mensenrechten en internationaal milieurecht, terwijl de voornaamste verplichtingen voor gewapende groeperingen en andere staten primair in het oorlogsrecht zijn te vinden.

Desondanks vertoont het juridische kader ook een aantal imperfecties. Het bestaande juridische kader zou op een aantal vlakken moeten worden verduidelijkt en opnieuw geïnterpreteerd. Dit proefschrift heeft twee onderwerpen geïdentificeerd die met name aandacht verdienen. Dit zijn enerzijds de bescherming van het milieu en anderzijds de juridische positie van gewapende groeperingen. Er bestaan bijvoorbeeld geen regels die gewapende groeperingen verplichtingen opleggen met betrekking tot de bescherming van het milieu. Dit hangt deels samen met het tweede gesignaleerde probleem, namelijk de juridische positie van gewapende groeperingen. Het huidige recht kent gewapende groeperingen in bijna geen enkel geval een recht toe om natuurlijke hulpbronnen te exploiteren, met als gevolg het ontbreken van randvoorwaarden wanneer zij dit wel doen.

Daarom pleit dit proefschrift ervoor om gewapende groeperingen een recht op vruchtgebruik toe te kennen in alle gevallen waarin zij effectieve controle uitoefenen over een deel van het grondgebied van de staat en niet alleen in die gevallen waarin gewapende groeperingen handelen namens een andere staat of wanneer zij zijn erkend door andere staten. Hoewel er zeker ook nadelen kleven aan een dergelijke uitbreiding van de rechten van gewapende groeperingen, is een belangrijk voordeel dat het gewapende groeperingen een stimulans geeft om internationaal oorlogsrecht te respecteren, terwijl er ook duidelijke voorwaarden worden gesteld aan de uitoefening van die rechten. Bovendien staat een dergelijke uitbreiding van rechten in individuele gevallen niet in de weg aan een besluit tot het nemen van dwangmaatregelen.

Het beheer van natuurlijke hulpbronnen als onderdeel van conflictoplossing en wederopbouw

Tot slot heeft het derde deel van dit proefschrift een aantal juridische en politieke mechanismen onderzocht die zijn ontwikkeld om gewapende conflicten gerelateerd aan natuurlijke hulpbronnen te beëindigen. Dit zijn in de eerste plaats sanctieregimes die door de VN Veiligheidsraad zijn ingesteld om de handel in conflictgoederen te bestrijden. De vraag die centraal stond is welke benadering de Veiligheidsraad kiest om de rol van natuurlijke hulpbronnen in het voortduren en aanwakken van conflicten tegen te gaan. Daarnaast bespreekt dit deel enkele informele politieke mechanismen die speciaal zijn ingesteld om de handel in conflictgoederen te bestrijden en/of het beheer van natuurlijke hulpbronnen in een land te verbeteren. Welke standaarden ontwik-

kelen deze mechanismen voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen in conflictgebieden en vormen dit soort informele politieke mechanismen een geloofwaardig alternatief voor formele juridische mechanismen?

Hoofdstuk 7 heeft verschillende sanctieregimes besproken die de VN Veiligheidsraad heeft ingesteld om gewapende conflicten gerelateerd aan natuurlijke hulpbronnen tot een einde te brengen en duurzame vrede te bereiken. Uit dit hoofdstuk blijkt dat de Veiligheidsraad volop heeft geëxperimenteerd met verschillende soorten maatregelen, waaronder selectieve grondstoffenembargo's en bevrozing van tegoeden en reisverboden voor personen en organisaties die betrokken zijn bij de illegale handel in grondstoffen. Hierbij heeft de Veiligheidsraad voortdurend geprobeerd middelen te vinden om de sanctieregimes effectiever te maken, waaronder een certificeringssysteem voor diamanten, een wederopbouwprogramma voor de overheidsadministratie en de houtindustrie in Liberia en het aannemen van *due diligence* richtlijnen voor mineralen afkomstig uit de Democratische Republiek Congo.

Verder heeft de Veiligheidsraad in verschillende resoluties inhoudelijke standaarden geformuleerd voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen in conflictgebieden. In relatie tot diamanten, bijvoorbeeld, heeft de Veiligheidsraad geëist dat een certificeringsregime zou worden ontwikkeld dat effectief, transparant en internationaal verifieerbaar zou zijn en waarover de overheid verantwoording zou moeten afleggen. Met betrekking tot hout, riep de Veiligheidsraad staten, internationale organisaties en andere entiteiten op om de nieuwe regering van Liberia te helpen om verantwoordelijke en duurzame praktijken in de houtindustrie te bewerkstelligen. Daarnaast heeft de Veiligheidsraad staten in meer algemene zin opgeroepen om natuurlijke hulpbronnen te exploiteren met het oog op het stimuleren van ontwikkeling. In het geval van Liberia ten tijde van het regime van President Charles Taylor, ging de Veiligheidsraad zelfs een stap verder. In Resolutie 1408 (2002), riep de Veiligheidsraad het regime van Taylor op om dringende stappen te nemen om ervoor te zorgen dat opbrengsten uit de houtindustrie zouden worden gebruikt voor legitieme sociale, humanitaire en ontwikkelingsdoeleinden.

Ondanks de belangrijke bijdrage die sanctieregimes hebben geleverd aan het oplossen van conflicten, is ook naar voren gekomen dat er beperkingen zijn verbonden aan dit type maatregelen. Naast inherente beperkingen, blijkt ook dat de Veiligheidsraad niet in alle omstandigheden bereid is sanctieregimes in te stellen. De Veiligheidsraad heeft zijn bevoegdheden primair gebruikt om één specifieke vorm van een bedreiging van de vrede en veiligheid aan te pakken. De meeste sanctieregimes hebben tot doel de nationale overheid te helpen om haar autoriteit te herstellen over natuurlijke hulpbronnen die ten prooi zijn gevallen aan subversieve entiteiten. Slechts in enkele gevallen heeft de Veiligheidsraad zijn bevoegdheden gebruikt om een overheid te raken, maar de meeste van die sanctieregimes waren niet direct gerelateerd aan een gewapend conflict waarin natuurlijke hulpbronnen een belangrijke rol speelden. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de Veiligheidsraad er de voorkeur aan

geeft het beginsel van permanente soevereiniteit over natuurlijke hulpbronnen te respecteren, zelfs wanneer het duidelijk is dat een overheid zijn verplichtingen onder internationaal recht schendt.

Parallel aan de sanctieregimes ingesteld door de Veiligheidsraad, zijn de afgelopen jaren diverse informele politieke mechanismen tot stand gekomen die tot doel hebben de handel in conflictgoederen aan te pakken en/of het beheer van natuurlijke hulpbronnen in landen te verbeteren. Deze vrijwillige initiatieven zijn ontwikkeld door partnerschappen tussen staten, non-gouvernementele organisaties en het bedrijfsleven. Diverse van die initiatieven zijn door de Veiligheidsraad aangemerkt als belangrijke mechanismen om gewapende conflicten gerelateerd aan natuurlijke hulpbronnen aan te pakken.

Hoofdstuk 8 van dit proefschrift heeft een drietal van dergelijke initiatieven onderzocht. Dit zijn het Kimberley Proces voor de handel in conflictdiamanten als een voorbeeld van een certificeringsmechanisme dat de handel in conflictgoederen bestrijdt; het Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) als een voorbeeld van een mechanisme dat transparantie en verantwoording stimuleert met betrekking tot het beheer van natuurlijke hulpbronnen door overheden; en de OESO *due diligence* richtlijnen voor verantwoord ketenbeheer van grondstoffen uit conflict- en risicogebieden als een voorbeeld van een mechanisme dat de verantwoordelijkheid van bedrijven bij het winnen van grondstoffen tracht te verbeteren.

De belangrijkste bijdrage van deze initiatieven aan het oplossen van grondstofgerelateerde conflicten is gelegen in hun standaardiseringsfunctie. De initiatieven ontwikkelen standaarden die tot doel hebben transparantie in het beheer van natuurlijke hulpbronnen te verbeteren, overheden te stimuleren verantwoording af te leggen voor het door hen gevoerde beleid ten aanzien van grondstoffen en de sociale verantwoordelijkheid van bedrijven vorm te geven.

Een vraag die kan worden gesteld is waarom de initiatieven slechts vrijwillige afspraken formuleren in plaats van juridisch bindende verplichtingen. De reden voor deze keuze kan niet zonder meer worden gevonden in de participatie van entiteiten zonder verdragsluitende bevoegdheid in de initiatieven. De initiatieven zijn misschien wel ontwikkeld door partnerschappen waarbij non-gouvernementele organisaties en bedrijven zijn betrokken, maar uiteindelijk is daarvan weinig merkbaar in de uitvoering. De reden voor de vrijwillige afspraken waarop de initiatieven zijn gebaseerd moet derhalve worden gevonden in andere factoren, zoals tijdswinst bij het opstellen van de regels en flexibiliteit van de herzieningsprocedures, die ervoor zorgen dat de initiatieven snel kunnen worden aangepast aan de omstandigheden.

Ondanks hun vrijwillige basis, hebben de initiatieven wel resultaten opgeleverd. Het Kimberley Proces heeft de smokkel in diamanten uit conflictgebieden grotendeels tot een halt weten te roepen. Daarnaast gaan steeds meer voormalige conflictlanden ertoe over om de EITI-standaarden te implementeren. Tot slot blijkt uit een project van de OESO in het Afrikaanse Grote Merengebied

dat bedrijven langzamerhand het belang van *due diligence* beginnen in te zien. Deze resultaten kunnen slechts ten dele direct aan de initiatieven worden toegeschreven. Uit de praktijk blijkt dat het succes van dit soort vrijwillige initiatieven afhangt van een vijftal factoren: 1) de bereidheid van de betrokken actoren om de afspraken na te komen; 2) de betrokkenheid van alle relevante actoren; 3) de aanwezigheid van een effectief systeem om te monitoren of de afspraken daadwerkelijk worden nagekomen; 4) de aanwezigheid van effectieve nationale wetgeving om de afspraken te implementeren; 5) steun van buitenaf.

Dit deel van het proefschrift heeft geconcludeerd dat de sanctieregimes ingesteld door de Veiligheidsraad en de vrijwillige initiatieven een significante bijdrage hebben geleverd aan het aanpakken van de meest acute problemen gerelateerd aan de rol van natuurlijke hulpbronnen in gewapende conflicten. Daarnaast is het echter noodzakelijk om op zoek te gaan naar meer structurele oplossingen om te voorkomen dat natuurlijke hulpbronnen gewapende conflicten in stand houden of zelfs aanwakkeren. Effectiviteit, transparantie en verantwoordingsstructuren zijn belangrijke onderdelen van strategieën gericht op conflictbeëindiging. Er is echter meer voor nodig om ervoor te zorgen dat natuurlijke hulpbronnen op een verantwoorde wijze worden beheerd, zodat nieuwe conflicten worden voorkomen. Specifiek van belang is om publieke participatie en duurzaamheid rechtstreeks te integreren in strategieën gericht op conflictbeëindiging en wederopbouw. Als aan deze aspecten in een vroeg stadium aandacht wordt gegeven, dan verhoogt dit de kans op een blijvende vrede aanzienlijk.

Conclusie

Dit proefschrift heeft onderzocht welke bijdrage het internationaal recht kan leveren aan het beëindigen van bestaande gewapende conflicten en het voorkomen van nieuwe conflicten die gerelateerd zijn aan natuurlijke hulpbronnen. Een belangrijke bijdrage van het internationaal recht bestaat uit het stellen van regels voor het beheer van natuurlijke hulpbronnen voor nationale overheden, zowel in vredetijd als ten tijde van gewapend conflict. Daarnaast bevat het internationaal recht regels voor partijen tijdens een gewapend conflict ten aanzien van het gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Al met al kan worden gesteld dat het internationaal recht de uitdagingen die voortkomen uit gewapende conflicten gerelateerd aan natuurlijke hulpbronnen redelijk aan kan. Het internationaal recht stelt niet alleen inhoudelijke regels, maar biedt ook het kader voor de Veiligheidsraad om actie te ondernemen in concrete gevallen. Daarbij vormen politieke mechanismen, zoals het Kimberley Proces, EITI en de OESO-richtlijnen, een waardevolle aanvulling op het internationaalrechtelijke kader.

Desondanks heeft dit proefschrift ook enkele mankementen gesignaleerd. Dit geldt met name het gebrek aan regelgeving met betrekking tot de bescherming van het milieu tijdens gewapend conflict en de te restrictieve regels die

gelden voor gewapende groeperingen met betrekking tot het gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Beide onderwerpen verdienen meer aandacht, met name met het oog op wederopbouw na een gewapend conflict. Het is lastig om structurele vrede en duurzame ontwikkeling na een conflict te bewerkstelligen als de natuur ernstig is aangetast door roofbouw, met als doel zoveel mogelijk natuurlijke hulpbronnen te bemachtigen. In sommige gevallen kan het daarom beter zijn om een praktijk te reguleren dan om deze compleet te verbieden. Dit is de reden waarom dit proefschrift ervoor pleit om regels te stellen voor het gebruik van natuurlijke hulpbronnen door gewapende groeperingen, in ieder geval wanneer zij een deel van het grondgebied onder hun controle hebben.

Tot slot is het van groot belang om staten die een gewapend conflict hebben doorgemaakt te helpen bij het opbouwen van instituties met betrekking tot het beheer van natuurlijke hulpbronnen. De Veiligheidsraad, met zijn brede en zware bevoegdheden, zou zijn rol op dit vlak moeten uitbreiden, al is het maar om het werk van andere verbanden, zoals het Kimberley Proces, EITI, de OESO, regionale organisaties en de VN Vredesopbouwcommissie, een steuntje in de rug te geven. Daarbij is het van belang dat voldoende aandacht wordt besteed aan de basisvoorwaarden van een goed beheer van natuurlijke hulpbronnen. Naast effectiviteit, transparantie en het afleggen van verantwoording over gevoerd beleid zijn dit publieke participatie in besluitvormingsprocedures en duurzaamheid. Het is alleen op deze manier dat natuurlijke hulpbronnen kunnen veranderen van motoren voor conflict in motoren voor ontwikkeling.